

הרב ינון ויסמן

ספק חלה

(ירושלמי חלה פ"ג ה"ד)

המשנה אומרת "גר שנתגייר והיתה לו עיסה אם נעשית עד שלא נתגייר פטור ומשנתגייר חייב ואם ספק חייב". והקשתה הגמרא "תמן תנינן גר שנתגייר והיתה לו פרה נשחטת עד שלא נתגייר פטור משנתגייר חייב. ואם ספק פטור שהמוציא מחברו עליו הראייה. תמן את אמר ספק פטור והכא את אמר ספק חייב".

לגמרא אצלנו יש מקבילה בחולין (קלד), ושם אומרת הגמרא "אמר רבא הכא פרה בחזקת פטורה קיימא קמה בחזקת חיובא קיימא אמר ליה אביי והרי עיסה נעשית עד שלא נתגייר פטור מן החלה משנתגייר חייב ספק חייב אמר ליה ספק איסורא לחומרא ספק ממונא לקולא". ומשמע שהוא בכל ספק איסורא, שאין הולכים בו אחר חזקה. ורש"י הוסיף את חיוב המיתה "חלה – ספק איסורא שיש בה עון מיתה הלכך לא סמכינן אחזקה אבל מתנות אין בהן קדושה אלא דין ממון והמוציא מחברו עליו הראייה". וכן הוא אצלנו "א"ר יוסי חלה שהיא טבל ובעון מיתה מפריש". וכ"כ הרמב"ם (הלכות בכורים פ"ח ה"ט) "גר שנתגייר ואם ספק חייבת בחלה לפי שהוא עון מיתה". וכתב הכס"מ "ג"ז משנה שם בפ"ג דחלה ובירושלמי מפרש טעמא". ובב"י (יו"ד סי' של) כתב "וטעמא דבספק חייב מפרש בפרק הזרוע (חולין קלד). משום דהויא ספיקא דאיסורא ולחומרא".

ויש להבין מדוע מוסיפה הגמרא והראשונים את הנקודה של עון מיתה, שלכאורה אינו מוסיף, וכמ"ש הגמרא ביבמות (קיט). "אמר רבא מכדי הא דאורייתא והא דאורייתא מה לי איסור כרת מה לי איסור לאו".

וברדב"ז כתב "אלא דאכתי קשיא לי הרי חלה בזמן הזה מדרבנן וספיקא דרבנן לקולא ונראה דלתרין קושיא זו כתב רבינו לפי שהוא עון מיתה כלומר כיון דחמיר כולי האי החמירו בספיקו ונכון הוא אלא שצריך לדקדק אם נהגה מדה זו בכל עון מיתה". (אמנם בט"ז סק"ג ובש"ך סק"ח בשם מהרש"ל שבזה"ז אין את הדין של חלה שחייבת, שהרי החלה מדרבנן).

הבדל נוסף בין הבבלי לירושלמי, שלדעת הירושלמי אע"פ שמפריש אין צריך לתת לכהן אלא מוכר לו בזול, כיון שהוא ספק והמע"ה. ובבבלי לא דבר על כך ומשמע שנותן לו כמתנה. וברמב"ם לא כתב מה הדין בכך "ואם ספק חייבת בחלה".

ובמה"פ כתב "הרי אי אפשר להבעלים עצמן לאכלן לעולם דהספק עון מיתה לעולם עליהן ועל כרחו צריך ליתנו להכהן והיאך יתחייב הכהן ליתן לו הדמים בשבילן דעכ"פ צריך הוא להפריש וא"כ מה יעשה בהן והרי חמור בהן ספיקן כודאן לענין זה". ודבריו תימה, שהרי ישראל שירש תרומה מאבי אמו כהן, מוכר לכהן בזול, ולא אומרים שעל כרחו צריך ליתנו לכהן. ועוד כתב שם "וזהו טעמו של הרמב"ם בתרומת מעשר של דמאי ובכל ספק תרומה

וספק חלה וכיוצא בהן שדין ודאי יש להן לענין שצריך ליתנו להכהן בחנם וסברא זו שמעינן מדלא הוזכר בש"ס דילן בשום מקום בכל כיוצא בזה שיטול דמים מן הכהן היכא דלא חזי לדידיה מחמת ספק איסור עון מיתה והלכך לא סמיך הרמב"ם אהאי דהכא".

אמנם, במל"מ הבין שהלכה כירושלמי, וחילק בין חלה לבין תרומה. ולדעתו הרמב"ם גם ס"ל שאין צריך לתת לכהן את החלה בחינם.

ובפר"ח (יו"ד סי' ס סקמ"ח) הביא טעם נוסף "פירוש אף על גב דמתנות הווי מן התורה וספקא דאורייתא לחומרא, הכא דממונא הוי, מספקא לא מפקינן ממונא. והא דאמרינן לקמן בסימן ש"ל [סעיף ד] לענין חלה דחייב מספק, התם משום דטביל, מה שאין כן הכא דמופרשות ועומדות הן ולא טבילי. והתם נמי אף שמפריש חלה מספק, מכל מקום לענין ממונא אזלינן לקולא ואם ירצה יוכל למכרה לכהן". וא"כ הוא סובר כמל"מ שא"צ לתת לכהן בחינם. וגם ס"ל שהטעם במתנות שא"צ לתת לכהן, כיון שאינו עושה שום פעולת הפרשה, אבל במקום שעושה פעולת הפרשה, אף שאין בו איסור מיתה, חייב לתת לכהן.

ורש"י ביבמות כתב "מה לי איסור לאו – מי לא בעינן למיחש לספק איסור לאו כי היכי דחיישינן לספק איסור כרת הא מידי דספיקא לאו הרחקה דרבנן היא בדבר המותר דנימא לכרת עביד הרחקה ללאו לא עביד הרחקה בדבר המותר דהכא שמא איסורא דאורייתא ממש קעביד". ומשמע ממנו שבענייני ספק אין הבדל בין איסור לאו לאיסור כרת, אבל בעניין הרחקה דרבנן יש הבדל בין איסור לאו לאיסור כרת.

והמל"מ כתב בטעם שצריך לתת לכהן תרומת מעשר של דמאי "וונתנה לכהן משמע שנותנה בחנם כבר תירץ רש"י בפרק עגלה ערופה (דף מ"ח) וז"ל ואחמור עליה שלא לעכבו אצלו ולמכור לכהן כשם שהוא מעכב אצלו מעשר ראשון ומעשר עני גזירה דילמא כי משהי ליה לגביה אכיל ליה אבל מעשר ראשון ומעשר עני מותרים לזרים ע"כ". (אמנם, חילק שם בין חלה תרומת מעשר של דמאי) ואם כן מדובר כאן בהרחקה דרבנן, ולפ"ז אם זו ההרחקה ברור מדוע ישנה חשיבות לכך שאיסור חלה הוא איסור מיתה ולא סתם לאו.

ולפ"ז ברורים גם דברי הרדב"ז, שבגלל שיש כאן איסור מיתה, ישנה כאן הרחקה מדרבנן, והיא גם על איסור דרבנן של חלה בזה"ז.

